

A KERESZTÉNY- DEMOKRÁCIA VÁLSÁGA NÉMETORSZÁGBAN

NAGY MILÁN

A közelmúltban számos, a német keresztényeket, kereszténydemokratákat meg-
rázó hírrel találkozhattunk, melyek nemcsak közéleti, de egyházi körökben is
nagy felháborodást váltottak ki. Ezek közül kettő, a hazai sajtóban csak elvétve
fellelhető hírt idézünk fel. Még a tavalyi év végén jelent meg a Német Katolikus
Püspöki Konferencia elnöke, Georg Bätzing limburgi püspök kötelező jellegű,
hivatalos útmutatója, melynek célja „a homoszexualitás és a transzgenderizmus
aktív támogatása és előmozdítása, a tabuk lebontása és ezáltal a szexuális vissza-
élések kockázatának minimalizálása.”¹ A Bätzing püspök által képviselt irány,
illetve a német katolikus egyház 2019 decembere óta tartó reformgyűlése, az
úgynevezett „szinódusi út” folyamatos belső és külső vitákhoz vezet. Kérdés,
hol áll meg a folyamat, és elszakadnak-e a progresszív német katolikusok a ró-
mai katolikus Anyaszentegyházról. A korszellemet ugyancsak jól jellemzi, hogy
2023 legelején az Alternative für Deutschland (AfD) indítványozta, hogy feb-
ruár 15-ét, mely napon Líbiában az Iszlám Állam terroristái 2015-ben lefejeztek
21 keresztényt, nyilvánítsák a keresztényüldözés elleni világnapnak. A Bundes-
tagban az indítványt rajtuk kívül egyetlen más párt sem támogatta – a keresz-
ténydemokraták sem. Ehelyett a keresztényüldözést tagadó és relativizáló, illetve
az AfD-t rasszizmussal vádló felszólalásokra került sor.² Jól látható tehát, hogy
mind a kereszténység, mind az értékalapú kereszténydemokrácia képviselte
élt már meg szebb napokat is Németországban. Annak érdekében, hogy jobban
megértsük a – jelen írás szempontjából releváns – német kereszténydemokrácia
politikai és értékválságának okait, illetve ezekre vonatkozóan megalapozott
kijelentéseket tehessünk, a következőkben tekintsük át, mi is az a keresztény-
demokrácia, illetve milyen elhibázott politika vezetett annak mélyrepüléséhez
Németországban.

MIT ÉRTÜNK KERESZTÉNYDEMOKRÁCIA ALATT?

„A kereszténydemokrácia eszmétörténeti irányzat, társadalompolitikai prog-
ram és világnézet. Mint eszmétörténeti irányzat keresztény, amennyiben gyö-
kere a kereszténység társadalmi tanításaiból, a pápák szociális enciklikáiból

1 SOLYMSÓI Judit: Bätzing püspök 10 pontja a homoszexualitás és a transzgenderizmus aktív támogatása és előmozdítása céljából. Katolikus.ma, 2023. január 27. <<https://katolikus.ma/batzing-puspok-10-pontja-a-homoszexualitas-es-a-transzgenderizmus-aktiv-tamogatasa-es-elomozditasa-celjabol/>>

2 Wie im Deutschen Bundestag die Verfolgung von Christen geleugnet und relativiert wird. Kath.net, 2023. január 30. <<https://kath.net/news/80675>>

Régi vágású kereszténydemokrácia – Nyugatnémet CDU-plakátok a hidegháború idején (Wikimedia Commons)

erednek, továbbá demokrata, mivel a politikai közösség legoptimálisabb együttélési formájának a demokráciát tekinti.³ A kereszténydemokrácia a keresztény politika cselekvésekben és döntésekben manifesztálódó gyakorlata. „A keresztény politika a keresztény szociokulturális bázisból táplálkozik, inspirációit az egyház társadalmi tanításaiból meríti. Fő feladatát a közjó és a társadalmi igazságosság szolgálatában látja, de nem utolsósorban felvállalja a keresztény világnézetet hordozók politikai érdekvédelmét is. Más érdek- és politikaipragmatizmus-orientált politikai irányzatoktól a politika morális felfogása különbözteti meg, amiből következik, hogy a keresztény politikában az értékalapú motívációknak meghatározó szerepük van.”⁴ A kereszténydemokrácia jó társadalomról való elképzeléseinek sarokpontjait az emberi méltóság védelmét minden más politikai érték fölé helyező személyiség (személyelv), a szegények, elesettek perspektívájából megfogalmazott szolidaritás, illetve a szubszidiaritás hármasa jelöli ki.⁵ Ezen elvek mentén a keresztény politika alapértékei közé tartozik az ember- és közösség-központúság, a felebaráti szeretet, a cselekvő részvétel, valamint a közjó szolgálata.⁶

A kereszténydemokrácia fogalmi tisztázásából kitűnik, hogy nem lehet kereszténydemokrácia keresztény politika nélkül. Ennek ellenére Annegret Kramp-Karrenbauer, aki egyébként a Német Katolikusok Központi Bizottságának is a tagja, a CDU elnökeként 2019-ben egy cikkében kifejtette, hogy „a keresztény üzenet nem ismer keresztény politikát”.⁷ Ez az üzenet, mint írta, irányt adhat a konkrét döntésekhez, de nem helyettesítheti a konkrét döntéseket, „ezért lehetnek keresztény politikusok, de nem lehet keresztény politika”. A politikus véleménye és a kereszténydemokrácia fogalmából eredő tartalom közötti ellentét, ellentmondás nem egyszeri eset a CDU esetében, azonban jól példázza a kereszténydemokratákra nehezedő, a valódi értékektől eltérítő korszakellenességét a párt legfelsőbb döntéshozói köreiben is.

AZ ÉRTÉK- ÉS POLITIKAI VÁLSÁG HÁTTERE

„A merkel-i ideológiamentes pragmatizmus, amellyel, hogy a bevándorlás, a társadalmi integráció lehetőségének dolgában tévedett, számos előnnyel is járt az ország számára. Pártja azonban amiatt, hogy mindig csak a tőle balra álló koalíciós partnerekkel tudott többséget szerezni, elvesztette karakterét, ami hosszú távon életveszélyes. És persze ott van az a sokat emlegetett korszakellenesség, ami a párt nevében a »C« mint *christlich*, azaz keresztény jelző használatát, használhatóságát egyre gyakrabban megkérdőjelezi. Ha szándék sincs, vagy csak egészen halovány és sporadikus a korszakellenesség, a modern világ mindenféle trendjének megállítása, esetleg visszafordítása, bármiféle érték-központú programalkotásra, akkor ez a folyamat feltartóztathatatlan” – az idézet Pröhle Gergely diplomata, a Habsburg Ottó Alapítvány igazgatója tollából

3 Mi a kereszténydemokrácia? Kovács K. Zoltán Kutatóintézet. <<https://kerdemtudasbazis.hu/mi-a-kereszténydemokracia/>>

4 Keresztény politika. Kovács K. Zoltán Kutatóintézet. <<https://kerdemtudasbazis.hu/keresztény-politika-2/>>

5 A modern kereszténydemokrácia három alapelvevel kapcsolatban lásd: KRÚDY Tamás – NAGY Milán – PUSKÁS Balázs: *Fogalomtár. A kereszténydemokrácia alapfogalmai*. Szent István Intézet, Bp. 2022.

6 Vö. HÖLVÉNYI György: A kereszténydemokrácia lehetőségei a 21. században. *Kommentár*, 2021/1. (A szerk.)

7 Annegret KRAMP-KARRENBauer: Es kann keine christliche Politik geben. *Zeit Online*, 2019. május 23. <<https://www.zeit.de/2019/22/annegret-kramp-karrenbauer-cdu-vorsitz-christdemokratin-christentum-politik>>

származik, aki az úgynevezett *Superwahljahr* kapcsán vetette lapra gondolatait a kereszténydemokrácia és a kereszténydemokraták, vagyis az uniópártok (CDU + CSU) németországi helyzetéről.⁸ A következőkben az idézetben summázott álláspontként megjelenő felvételek háttérben meghúzódó folyamatokat, illetve politikai döntéseket világítom meg.

A „Mutti-korszak” elhibázott politikai döntései

A német kereszténydemokraták támogatottságában bekövetkező drasztikus visszaesés háttérben meghúzódó folyamatok átfogó történeti ismertetése nem célom, azonban tényszerűen rögzítendő, hogy hosszú távon megfigyelhető trend a jobbközép néppártok támogattságának visszaszorulása Németországban: míg 1983-ban Helmut Kohl még a szavazatok 48,8 százalékával aratott győzelmet, addig 2002-ben Edmund Stoibert vezetésével az uniópártok a szavazatok 38,5 százalékát, 2017-ben Angela Merkel vezetésével pedig 32,9 százalékát tudhatták magukénak.⁹ Részben ezen tendencia folytatásának, felgyorsult romlásának tekinthető a legutóbbi szövetségi parlamenti választás alkalmával elért 24,1 százalékos eredmény, mellyel nemcsak a relatív többséget, de a kormányalakítás lehetőségét sem tudták megszerezni a kereszténydemokraták.

Különösen a tavalyi szövetségi parlamenti választást követően gondolkoztak el sokan azon, mi is vezethetett a kereszténydemokraták ilyen volumenű visszaeséséhez. Könnyen belátható, hogy az elégedetlenség oka nem a gazdasági teljesítőképességben keresendő, ugyanis a német gazdaság – a 2008-as gazdasági világválság és a 2019-es koronavírus-járvány okozta válság nehézségeit leszámítva – rendkívül jól teljesít; de még csak nem is a *Kanzlerin* alkalmatlanná válásában, hiszen különösen az elmúlt időszak történései igazolják, mekkora szükség lett volna még rá az európai politika küzdőterén. „Az ok sokkal inkább a korszaklemben keresendő, amelynek a pragmatikus, problémamegoldó »poszt-politikus« Merkel talán már nem felel meg: akkor, amikor világszerte Donald Trumphoz hasonló populista politikusok kerülnek hatalomra, a »száraz«, sokszor érzelmentes kancellárasszony stílusa sokak számára álmosító, demobilizáló. A stílus, a forma persze nem minden: Merkel tartalmi, politikai hibákat is elkövetett, elsősorban a 2015-ös menekültválság kezelésénél. A másik vád, amit kritikusai – nem minden ok nélkül – megfogalmaztak vele szemben, az volt, hogy kormányzati éve alatt a politikai paletta közepére vezette a CDU-t, így túlságosan kiüresítette eredeti, konzervatív-jobboldali álláspontjait. [...] A döntő érv Merkel ellen azonban a CDU támogatottságának mélyrepülése volt: 2018 őszére már csak 25-27 százalékon állt az egykor oly erős párt” – idézhetünk egyetértéssel egy okokról szóló összefoglaló megállapítást.¹⁰ A kereszténydemokraták balra tolódása, a keresztény identitás önfeladással járó elvesztése, vagy legalábbis háttérbe szorítása az iméntiekben idézett Hettyey András kritikai észrevételei között és a Pröhle Gergely által felvázolt helyzetkép leírásában is kiemelt helyet foglal el, ezért elsőként ezen állítást járjuk körbe.

8 PRÖHLE Gergely: *Német tartományi választások – Végzetes lejtőn a CDU?* Index.hu, 2021. március 15. <<https://index.hu/velemenyt/2021/03/15/nemet-tartomanyi-valasztasok-vezetes-lejton-a-cdu-/>>

9 ANDREAS RÖDDER: *Konzervatív 21.0. A polgári Németország programja*, ford. B. SZABÓ Dezső – B. SZABÓ Károly, MCC, Bp. 2021. 21.

10 HETTYEY András: *Merkel után, AKK előtt: A CDU útkeresése. Nézőpontok*, 2018/4. [NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont]

Modern kereszténydemokrácia – A német uniópártok választási plakátjai a '90-es évek első felében (Wikimedia Commons)

Az idők jele – Az Angela Merkel német kancellár jellegzetes kéztartásával kampányoló CDU berlini választási óriásplakátja 2013 szeptemberében
(Flickr, Ben Sutherland felvétele)

Az önfeladás útja

1945 után „a keresztény jelző az unió önértelmezésének központi fogalmává vált”.¹¹ Azonban a liberalizmus térnyerésével és az ezzel összefüggő szekularizáció előretörésével a „C” (keresztény) helyett egyre inkább az „U” (unió) vált hangsúlyossá. Ezzel összefüggésben a ’60-as évek végén megtörtént a keresztény szóképlet teológiamentesítése, hogy a párt mondandója a liberálisok vagy humanisták, a zsidók és muszlimok számára is támogathatóvá váljon. Ebből adódóan a keresztény jelző elvesztette fundamentális jellegét a párt programja, identitása vonatkozásában. Az úrt a ’70-es évek végén a „Szabadság, szolidaritás, igazságosság” hármas jelszavával töltötték ki, majd a pártprogramban megjelenő szociális, liberális és konzervatív fogalmak és elemek mentén Angela Merkel idejére A Közép (*Die Mitte*) vált a fő üzenetté.

Ám a középre pozicionálás nemcsak a párt balra tolódását, a vörös–zöld irányadó kultúrához való igazodást, hanem a konzervatívok szélre szorulását, elszigetelődését is eredményezte, melynek következtében Werner Patzelt német

¹¹ RÖDDER: *I.m.* 39.

politikatudós szerint „a konzervatívok nem érezték magukat többé otthon a Kereszténydemokrata Unióban”.¹² Akik nem értettek egyet a párt által évtizedeken keresztül képviselt értékek feladásával, azok egy csoportja megalkotta a merkei politika párton belüli liberális konzervatív ellenpólusát: az Érték Uniót (*Werte Union*); egy másik csoportjuk pedig létrehozta az illiberális konzervatív Alternatíva Németországi elnevezésű politikai pártot.¹³

Mindeközben a politikai paletta közepére történő pozícionálás és a néppárti jelleg, valamint a társadalmi szekularizáció és – a keresztények körében tapasztalható – elvallástalanodás együttese sokak szerint elegendő ok arra, hogy elhagyja a párt a nevéből a keresztény jelzőt. Már 2012-ben megfogalmazódott az a gondolat a német kereszténydemokrataknál, hogy a párt nevében a keresztény „C” jelzőt a konzervatív „K” jelzővel lenne érdemes leváltani. Az ügy kapcsán terjedelmes írást közölt a CDU/CSU evangélikus munkacsoportjának országos elnöke, Thomas Rachel, melyben a „C” megőrzése mellett foglalt állást.¹⁴ Írásából az olvasható ki, hogy a keresztény jelző többlete miatt tart ki az eredeti elnevezés mellett, mely egyfajta belső indíttatást, mindenekelőtt a felebaráti szeretet gyakorlását, személyes megélését hordozza magában. A névváltoztatáson lényegesen túlmutató vitának tehát régebbre visszanyúló állomásai is vannak, de a tavalyi év elején a CDU belső, a szövetségi választási kudarc okait taglaló elemzése is tartalmazta ezen ötletet. A kendőzetlen őszinteséggel íródott elemzés nemcsak megállapítja, hogy a párt „nem hiteles és nem eredeti”,¹⁵ de javaslatot is tartalmaz a jövőre nézve. Az elemzés egy részét Andreas Rödder jegyzi, akinek az a világos javaslata, hogy a CDU hagyja el nevéből a kereszténységre utaló – és véleménye szerint ezáltal sok választót távol tartó – betűt, mely lépéssel egyúttal a párt identitásválsága is megoldódna.¹⁶ Rödder felvetése nem csak a párton belül váltott ki vitát, a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* például hosszú véleménycikket közölt,¹⁷ amiben a szerző felhívta a figyelmet arra, hogy az európai politikai folyamatok eddig nem bizonyították, hogy a kereszténységre való hivatkozás befolyásolná a konzervatív pártok sikerét. Azonban azt is elismerte, hogy a CDU-n belüli kezdeményezés nem lenne precedens nélküli, hiszen Svájcban a Kereszténydemokrata Néppárt szövetségi szinten egyenesen Die Mitte (a közép) néven politizál. Kiderül továbbá a cikkből az is, hogy a politikai kommunikációban már így is történt változás, ugyanis míg korábban a katolikus szociális tanítás rendszeresen megjelent retorikai szinten, addig mostanában már a „keresztény emberkép” jelzőjét hangsúlyozzák a kereszténydemokrata politikusok – ettől remélve azon támogatók megszólítását, akik vagy kizárólag kulturális kereszténynek vallják magukat, és nem hívők, vagy pedig más vallásúak.¹⁸ A „C” elhagyásával kapcsolatban kifejtette véleményét Serap Güler, a CDU elnökségének hívő muszlim tagja is, aki szerint „a C nem azt jelenti, hogy ez egy keresztény klub, ami csak keresztényeket lát szívesen”¹⁹ – sőt, számára éppen ez a betű jelképezi a párt nyitottságát.²⁰

Jól látszik tehát, hogy rendkívül megosztó az esetleges névváltoztatás kérdése. Egyfelől igaz az az állítás, hogy a nagy egyházak tömegesen veszítik el a híveiket, másfelől viszont „egyértelmű, hogy van tér egy mérsékelt jobboldali párt számára a német politikai palettán”.²¹ Emiatt a névváltoztatással kapcsolatos kérdést leginkább úgy lehetne feltenni, hogy van-e helye a kereszténységnek

a keresztény identitás
elvesztése önfeladással jár

12 SZILVAY Gergely: Hogyan látják Magyarországot a németek? – Werner Patzelt a Mandinernek. Mandiner.hu, 2022. május 6. <https://mandiner.hu/cikk/20220506_werner_patzelt_interju_nemet_jobboldal_orban>

13 RÖDDER: *I.m.* 39–42.

14 THOMAS RACHEL: *Was ist konservativ an der CDU?* Evangelischer Arbeitskreis der CDU/CSU. Berlin, 2012.

15 PETER CARSTENS: Selbst das C ist nicht mehr tabu. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2022. január 26.

16 HUGO MÜLLER-VOGG: Ist das „C” in CDU noch zeitgemäß? *Cicero*, 2022. január 25.

17 LÁSD: REINHARD BINGENER: Was wäre die CDU ohne „C”? *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2022. február 2.

18 Elhagyná a kereszténységre való utalást a nevéből a CDU. Mandiner.hu, 2022. február 2. <https://precedens.mandiner.hu/cikk/20220202_elhagyna_a_keresztenysegre_valo_utalast_cdu_csu>

19 TIMO STEPPAT: „Das ‚C’ in CDU steht nicht für Christenclub”. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2022. január 29.

20 GERZULA Levente László: Átvette a hatalmat Merz a CDU-ban, de a java még csak most jön. Mandiner.hu, 2022. február 3. <https://mandiner.hu/cikk/20220203_nemetszag_cdu_friedrich_merz_keresztenysege>

21 SZILVAY: *I.m.*

a politikai jobboldalon. Véleményem szerint egyértelműen igen, azonban úgy tűnik, hogy e kérdés egyelőre nem fog napirendre kerülni Németországban, ugyanis Markus Söder, a CSU elnöke – a keresztény értékekre hivatkozva – határozottan jelezte, hogy nem fognak vitát folytatni a „C” jelzőnek a pártnévből való törlése témában.²²

A keresztény jelző pártnévből való elhagyásának problematikája tehát egyelőre eldőlni látszik, azonban a párt kereszténységhez fűződő viszonya nemcsak elméleti síkon merült fel, hanem a párt konkrét politikai kérdések kapcsán képviselt álláspontjában is. A teljes önfeladás, az évtizedeken keresztül képviselt értékek semmibevétele szempontjából a leegzekletásabb példa, hogy az azonos nemű párok házasságkötésre vonatkozó jogát bevezető törvény (*Eheöffnungsgesetz*) elfogadását jelentős számú kereszténydemokrata képviselő is támogatta. Mivel e kérdésben egyértelműen megnyilvánul az Egyház társadalmi tanításával ellentétes álláspont képviselése a magát kereszténynek valló párt kapcsán, ezért érdemes áttekinteni, milyen állomásai voltak a normalitás képviselésével való szakításnak.

„Ehe für alle” – házasság mindenkinek?!

Németországban a '80-as évek végén jelentek meg az első, az azonos nemű párok jogi helyzetének rendezését követelő kiállások, melyek egyfelől a homoszexuálisok házasságkötési tilalmának diszkriminatív jellegét, másfelől a homoszexuálisok társadalmi elfogadásának jogintézmények segítségével történő előmozdítását hangsúlyozták. 1990-ben megalakult a Német Melegek Szövetsége (később: Német Melegek és Leszbikusok Szövetsége, LSVD), amely 1991-ben közzétette az azonos neműek házasságkötési jogának bevezetéséről szóló törvénytervezetet. A Zöldek 1994-ben benyújtották a törvényjavaslatot, mely a Bundestag elé került, azonban döntés nem született a kérdésben. 1997-ben ismételten benyújtották a törvényjavaslatot, mellyel kapcsolatban már bizottsági meghallgatásra is sor került. Majd 1998-ben sokáig úgy tűnt, hogy zöld utat kap a házasságkötés lehetőségének kiterjesztése a homoszexuálisok számára is, mivel a létrejövő vörös–zöld koalíció támogatta a javaslatot. A jogi szabályozás átalakításához azonban nemcsak a törvénytervezet elfogadása, hanem a *Grundgesetz* módosítása is elengedhetetlen lett volna, melyhez a képviselők kétharmadának támogatása lett volna szükséges, azonban ekkor még sem a CDU/CSU, sem a szabaddemokraták, vagyis az FDP frakciója nem támogatta a házasság kiterjesztését.

A házasság kiterjesztését célzó próbálkozás elbukását követően több tiltakozási akcióra is sor került, melyek célja a nyomásgyakorlás volt a vörös–zöld szövetségi kormányra. A melegek ezen célkitűzése sikeres volt, ugyanis a kormánypártok parlamenti képviselőcsoportja 2000-ben egyhangúlag úgy döntött, hogy a Bundestag elé terjeszti a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló közös törvénytervezetet, melyet a törvényhozás – a CDU/CSU és az FDP frakciók ellenében is – elfogadott, és a törvény (*Lebenspartnerschaftsgesetz*) 2001. augusztus elsején hatályba is lépett.²³ Az úgynevezett regisztrált partnerkapcsolat megteremtése a melegek szempontjából az első kiemelkedő siker, a kereszténydemokraták oldaláról pedig az első politikai kudarc e téren, mely nemcsak a konkrét döntésben, de a jogintézmény bevezetéséből fakadó tovaggyűrűző hatásokban és az ezzel összefüggő alkotmánybírói aktivizmusban is manifesztálódott. Fontos megjegyezni, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat vonatkozásában a kereszténydemokratákat morális felelősség nem terheli, ugyanis e kérdésben mindvégig az Egyház társadalmi tanításával összhangban álló értékrendet képviselték.

A bejegyzett élettársi kapcsolat lehetőségének biztosításával a törvényhozás, illetve a nem egyértelműen fogalmazó 2002-es ítéletével az alkotmánybíró-ság kiengedte a szellemet a palackból: a melegek 2004-ben már teljes jogegyenlőséget követeltek maguknak, mely lépésről lépésre – a Bundestag legnagyobb

22 Johannes BLÖCHER-WEIL: Sollte das „C” in der CDU gestrichen werden? PRO, 2022. február 2. <<https://www.pro-medienmagazin.de/sollte-das-c-in-der-cdu-gestrichen-werden/>>

23 *Ehe für alle in Deutschland. 30 Jahre Kampf für die gleichgeschlechtliche Ehe.* LSVD, Berlin, 2018.

képviselőcsoportjával rendelkező kereszténydemokraták értékítéletével ellentétesen, a szövetségi alkotmánybíróság hathatós közreműködésével – meg is valósult. Tudniillik annak ellenére, hogy a német alkotmány házasság és család védelméről szóló 6. cikkére hivatkozva a bejegyzett élettársi kapcsolathoz fűződő jogok kiterjesztését mindig is elutasító²⁴ uniópártok 2005-től kezdve több cikluson keresztül – a választási eredmények alapján – a társadalom relatív

Önfeladás –

A berlini meleg és leszbikus CDU-tagok alapszervezetének (Lesben und Schwule in der CDU in Berlin) tagjai a berlini Pride-on, 2022. augusztus 22. (LSU Berlin hivatalos Facebook-oldal)

²⁴ Ehe für alle. Welche Abgeordneten und Parteien waren dafür? LSVD, Berlin, 2017.

többségének támogatását élvezték, és a nagykoalíció jegyében Angela Merkel vezette kormányok alakultak, a szövetségi alkotmánybíróság több alkalommal is rákényszerítette a jogalkotót az említett jogok további bővítésére. Így került sor 2005-ben a „mostohagyermek” örökbefogadása (*Stiefkindadoption*), 2007-ben az adózás, 2009-ben az öröklés, 2012-ben az ingatlanátruházási illeték és a család pótlék, 2013-ban a jogilag idegen gyermek közös örökbefogadása (*Sukzesivadoption*) témáját érintő jogkiterjesztésre. A kereszténydemokraták e döntésekkel szembehelyezkedő álláspontját jól prezentálja, hogy Volker Kauder, a CDU/CSU Bundestag-frakciójának vezetője 2010. szeptember 27-én, A »C« a mi programunk. *Politika a keresztény emberkép alapján* című frakciókongresszuson arról beszélt, hogy a keresztény emberképre épülő politika határozottan támogatja a családot, illetve az egy férfi és egy nő kapcsolatán alapuló házasságot. Hangsúlyozta továbbá, hogy az azonos neműek párkapcsolatára vonatkozó eltérő jogi szabályozás nem diszkriminatív, sőt kifejezetten azt tekintené diszkriminatívnak, ha egyformán kezelnék a különbözőöket.²⁵

2013-ban a Die Linke képviselőcsoportja törvényjavaslatot terjesztett elő az azonos neműek házasságkötési jogának bevezetése témájában, de a Merkel-vezette kereszténydemokraták ekkor még blokkolták a javaslatot. Miután 2017 év elején nyilvánosságra került a Szövetségi Diszkriminációellenes Hivatal felmérése,²⁶ mely szerint az állampolgárok 83 százaléka támogatja a házasságkötés lehetőségének kiterjesztését az azonos nemű párok számára, az LSVD megfogalmazta elvárását, miszerint nyilatkozzon minden párt, mely hajlandó egy esetleges koalíciós megállapodás feltételeként kikötni a házasság kiterjesztését a melegiek részére. A zöldek és a szocdemek részéről nem meglepő, hogy vállalták a melegiek által megfogalmazott követelményt, azonban a történeti áttekintés mellett annál érdekesebbnek mondható, hogy az FDP is beállt a sorba. A kereszténydemokraták előtt két út állt: vagy kitartanak a hagyományos házasságkonceptió mellett, vagy engedve a korszellemnek meghajolnak a melegjogi követelések előtt. Minekutána valamennyi lehetséges koalíciós partner világossá tette, hogy nem hajlandó kormányzati szerepet vállalni a következő ciklusban, ha nem nyitják meg a házasság intézményét az azonos nemű párok előtt,²⁷ a „merkeli ideológiamentes pragmatizmus” jegyében a CDU/CSU lelkiismereti kérdésnek nyilvánította a szavazást, és felmentette a frakciófegyelem alól a képviselőit.²⁸

Mindezek után a melegjogi aktivisták számára, de az értékkonzervatívok szempontjából is történelmi napnak tekinthető 2017. június 30., ugyanis ezen a napon a Bundestagban tartott szavazáson a 623 képviselőből 393 képviselő amellel foglalt állást, hogy a homoszexuális és leszbikus párok teljes joggal házasodhassanak és fogadhassanak örökbe gyermeket. Ami azonban egészen meglepő, az *Ehe für alle*-szavazáson 75 kereszténydemokrata képviselő is a jogkiterjesztés mellett voksolt.²⁹

Miközben az előzetes feltevések szerint a kereszténydemokrata irányváltás hátterében elsősorban az a célkitűzés állt, hogy a melegházasság kikerüljön a 2018-as választási kampány témái közül – ezzel téve kevésbé megosztóvá és ideológiailag telítette a kampányt –, az azonos nemű párok nem kerültek ki a CDU kommunikációjának homlokteréből, sőt. A 2020. június 24-én, a CDU alapításának 75. évfordulóján közzétett *120 másodperc, 75 év, 5 szövetségi kancellár, egy párt* című videoklipben az azonos nemű párokra vonatkozó üzenetet is megfogalmazott a párt. A videóban egy „tudjuk: nem mindig ismertük fel azonnal az idők jeleit” szövegrésszel a melegeknek üzentek. Az azonos neműek házasságát elfogadó, azt népszerűsítő üzenettel hibaként állítják be, hogy hosszú éveken keresztül következetesen kitartottak a kereszt-

» merkeli ideológiamentes pragmatizmus

25 *Das „C” ist für uns Programm. Das christliche Menschenbild als Richtschnur für die Politik.* CDU/CSU Fraktion im Deutschen Bundestag, Berlin, 2010. 5.

26 Lásd: Beate KÜPPER – Ulrich KLOCKE – Lena-Carlotta HOFFMANN: *Einstellungen gegenüber lesbischen, schwulen und bisexuellen Menschen in Deutschland.* Antidiskriminierungsstelle des Bundes, Berlin, 2017.

27 DULL Szabolcs: Merkel nem ellenzi többé a melegházasság bevezetését. Index.hu, 2017. június 27. <https://index.hu/kulfold/2017/06/27/merkel_nem_ellenzi_tobbe_a_meleghazassag_bevezeteset/>

28 Merkel erklärt Abstimmung zur Gewissensfrage. Tagesschau, 2017. június 27. <<https://www.tagesschau.de/inland/ehe-fuer-alle-115.html>>

29 Große Mehrheit stimmt für Ehe für alle. Zeit Online, 2017. június 30. <<https://www.zeit.de/politik/2017-06/bundestag-stimmt-fuer-ehe-fuer-alle>>

tény-konzervatív családkoncepció mellett. Kirajzolódik tehát egy, a korábbival gyökeresen ellentétes irány a párt kommunikációban, ugyanis az évfordulóra készített videóban megjelenő szöveges és képi üzenettel, immár a többi szövetségi parlamenti párttal teljes egységfrontba tömörülve képviselik a melegházasság helyességét és teljes jogegyenlőségét. Olyannyira igaz ez, hogy már a kereszténydemokraták is képviseltetik magukat a Christopher Street Day névre keresztelt melegfelvonuláson (Kai Wegner, a CDU berlini frakcióvezetője a berlini Pride-ra is elment), illetve politikai kommunikációjukban is határozottan kiállnak a meleg jogegyenlősége és érdekképviselése mellett.³⁰

Tehát az eredetileg kizárólag politikai haszonszerzés céljából lelkiismereti kérdéssé nyilvánított szavazás néhány év elteltével a párt által képviselt értékekben is változást eredményezett. Azonban az Egyház tanítását, illetve az isteni és a természeti törvényeket semmibe vevő döntés, mellyel a házasság intézményét kiterjesztették az azonos nemű párokra is, folyamatosan újabb és újabb kérdéseket vet fel mind állami, mind pedig egyházi szinten. Egyfelől a szövetségi alkotmánybíróság aktivizmusa sem hagyott alább, ugyanis miután 2017-ben megnyitotta a Bundestag a házasság lehetőségét az azonos nemű párok előtt, immár a „harmadik nem” témájában hozta lépéskényszerbe a törvényhozást. A Bundestag, reagálva az alkotmánybíróság határozatára, 2018. december 13-án elfogadta az anyakönyvi adatok megváltoztatásáról szóló törvényt, amellyel – a férfi és a női nem mellett – egyfelől megjelent az egyéb (*divers*) opció választásának lehetősége, másfelől a nincs nem (*kein Geschlecht*) válasz is elfogadhatóvá vált.³¹ Mindezek után – immár az új parlamenti többséget – a szövetségi alkotmánybíróság döntése az úgynevezett társanyaság (*Mit-Mutterschaft*) intézményének bevezetésére, lehetővé tételére kötelezte, melyet a sajtóban úgy interpretálnak, hogy a közlekedésilámpa-koalíció forradalmasíthatja a családjogot.³²

értékcseré politikai haszonszerzés céljából

VÉGZETES LÉPÉS

Mindezen lépések, melyek a normalitás szintjére emelnek a természeti törvénynek és az Egyház társadalmi tanításával egyértelműen ellentétes életállapotokat, magatartásformákat, egy jelentős része a CDU/CSU vezette nagykoalíció regnálása idején, bizonyos esetekben a kereszténydemokrata képviselők támogatása mellett tudott megvalósulni. Figyelembe véve az előzőekben elméleti síkon vizsgált „C” elhagyásának lehetőségét, megállapíthatjuk, hogy a CDU/CSU parlamenti frakciójában ülő politikusok sok esetben parlamenti szavazatukkal foglalnak állást épp a „C” elhagyása mellett. Márpedig ez a fajta önellentmondás, amely a párt által elviekben képviselt értékrend és a képviselők szavazatában megnyilvánuló önfeladás kapcsán felmerül, kérdéses, hogy meddig tartható fenn. ■

30 Lásd: Ulrich WICKERT: Söder freut sich über Ehe für alle: „Liebe ist per se segenswert”. Queer, 2020. június 20. <https://www.queer.de/detail.php?article_id=36424>

31 „Divers”. *Der dritte Geschlechtseintrag im personenstandsrecht*. LSVD, Berlin, 2019.

32 Lásd: Sabine MENKENS: Mitmutterschaft – dieser Plan erleichtert Lesben den Traum von der eigenen Familie. Die Welt, 2022. február 21. <<https://www.welt.de/politik/deutschland/plus236935273/Mitmutterschaft-statt-Adoption-Dieser-Plan-erleichtert-Lesben-den-Traum-von-Familie.html>>.